

דרך מצותיך

עם ביאורי
הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

מצוות ציצית (ב)

פרשות אחרי מות-קדושים

תשפ"ו

תוכן עניינים

המשכת החיות בדרך מקיף: משל הרגל ... 3

גן העדן: דרגתו ביחס לאדם..... 7

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת אחי האהוב ינון פליישמן, שנפל במלחמה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

וכדי שלא יפלא המשכיל איך יחיה דבר מדבר שאינו מתלבש בו, אמשול לך משל. הנה המחשבה, גילויה במוח דוקא ולא בשאר האברים, לפי שפְּלִי המוח הרכבתם מעין ודוגמת השכל, מה שאין כן הרכבת מזג הרגל לא תקבל את המחשבה בתוכה. ולכך, אם יכהו בראשו תתבלבל המחשבה שהיא בו, ואם יכהו ברגל לא תתבלבל, כי אין לה שייכות כל כך עם הרגל.

בתוך מכשיר שמתאים לו, שיוצר יחס עם המכשיר ומשפיע עליו. אבל קשה יותר להבין כיצד דבר מסוים מקבל חיות משפע שכלל איננו עובר דרכו ושאין לו שום קשר עם הפנימיות שלו. לצורך כך, אמשול לך משל, שלמרות שהוא איננו שלם, הוא מעביר נקודה מסוימת. הנה המחשבה, גילויה במוח דוקא ולא בשאר האברים, לפי שפְּלִי המוח, הרכבתם מעין ודוגמת השכל, מה שאין כן הרכבת מזג הרגל לא תקבל את המחשבה בתוכה. מדוע המחשבה נמצאת דווקא במוח ואיננה נמצאת ברגל? מפני שכלי המוח בנוי באופן כזה שהם יכולים להכיל את המחשבה, ואילו כלי הרגל אינם בנויים לכך. במובן מסוים, הכוונה היא שמהותו הביולוגית והמכאנית של המוח מורכבת כך שהוא יוכל לקלוט מחשבות, ואילו האופן שבו כביכול בנוי מכשיר הרגל איננו עשוי לכך. ולכך, אם יכהו בראשו תתבלבל המחשבה שהיא בו, ואם יכהו ברגל לא תתבלבל, כי אין לה שייכות כל כך עם הרגל. אין הכוונה כאן לאדם מרוכז שמקבל מכה ולפתע הוא מתבלבל, אלא לעניין רפואי שלקח זמן עד שהבינו אותו: חבלה במוח יכולה לפעול על כושר המחשבה, ואילו חבלה ברגל איננה פועלת עליו.

מכיוון שאין דרך להשיג באופן פנימי את אופן המחשבה וההכרה, ניתן לדעת

בשיעור הקודם דובר על כך שיש שני אופנים שבהם חיות והשפעה נמשכות: בדרך פנימית ובדרך מקיף. תמצית החילוק הוא שאת ההשפעה הפנימית המקבל – יהיה אשר יהיה – יכול לקלוט ולהפנים אותה לתוכו, ואילו את ההשפעה שבדרך מקיף הוא איננו יכול להשיג ולכן הוא איננו יכול להתייחס אליה, למרות שזו יכולה להיות השפעה שהיא לא פחות חזקה מאשר זו הפנימית. לכן, מתברר שהעולם הוא מעין פרדוקס: מצד אחד החיות הפנימית שמקיימת כל נברא מגיע מהקב"ה, אלא שהחיות הזו איננה מסבירה את בריאתו ואת התחלת קיומו. זאת אומרת שניתן להגדיר את המהויות כפי שהן בתוך העולם, אבל לא ניתן להסביר את נקודת הראשית שלהן. אלא ההתהוות והיצירה של כל הנבראים נמשכת מהאור המקיף, שלמרות שהנבראים אינם יכולים להשיג אותו הוא בכל זאת משפיע עליהם.

המשכת החיות בדרך מקיף: משל הרגל

כעת, מביא הצמח צדק דוגמה לעניין. וכדי שלא יפלא המשכיל איך יחיה דבר מדבר שאינו מתלבש בו. ניתן להבין כיצד נברא מקבל חיות שמתלבשת בתוכו: השפע עובר דרכו, ולכן הוא יכול להשיג אותו ולקבל ממנו – כמו זרם חשמלי שעובר

ואמנם, אנו רואים בהיפוך מזה, שיש המחשבה ברגל גם כן, והמופת לזה שמיד שעולה במחשבתו שיפשוט רגלו, הנה תיכף תתפשט הרגל בלי איחור ועיכוב כלל וכלל בו ברגע ממש. ואם לא היה מעין המחשבה ברגל, אם כן היה צריך שהות וזמן מה עד שתלך המחשבה ותתפשט בכלי הרגל. אלא נראה שיש ממהות המחשבה ממש ברגל, על כן אינו צריך שהות היפוך הנזכר לעיל. והענין הוא דשניהם אמת, דבגילוי אין מהמחשבה כלל ברגל אלא במוח, אבל בהעלם ישנה ברגל כמו במוח ממש בשוה, והרי אף על פי שאינה בגילוי, אף על פי כן פועלת ברגל, הרי שהדבר מתפעל גם מדבר שאינו מתלבש בו בפנימיותו. ואדרבה, העלם המחשבה שברגל הוא מבחינת יחידה שבנפש, המקפת כל כוחותיה שבכלי הגוף לכולם בשוה מבלי קדימה לאחד על חבירו, כי היא נעלית מכולם. ולהיות שהארתה בבחינת מקיף, לכך מאירה גם ברגל ופועלת בו, כנזכר לעיל.

כשני מטרים לשנייה. מכיוון שאצל בני אדם המרחק מהראש אל הרגל הוא לא מאוד ארוך, קשה להבחין בזמן המעבר של המחשבה אל הרגל, ומכיוון שזה אכן מה שקורה מבחינה מסוימת המשל הזה איננו שלם. אלא נראה שיש ממהות המחשבה ממש ברגל, על כן אינו צריך שהות היפוך וכניסת המחשבה לכלי הרגל, הנזכר לעיל. על פי עולמו של הצמח צדק, בכדי לבחון האם הרגל חושבת או לא צריך לבדוק כמה זמן עובר בין הרגע שבו המוח חושב לבין הרגע שבו היא פועלת. מכיוון שבזמנו לא היה אפשר לבדוק את העניין, ההנחה הייתה שהמחשבה מתממשת באופן מיידי ברגל, ומכאן המסקנה שלמרות שהרגל עצמה איננה חושבת, היא עדיין יכולה להרגיש את המחשבה. והענין הוא דשניהם אמת, דבגילוי אין מהמחשבה כלל ברגל אלא במוח, אבל בהעלם ישנה ברגל כמו במוח ממש בשוה, והרי אף על פי שאינה בגילוי, אף על פי כן פועלת ברגל, הרי שהדבר מתפעל גם מדבר שאינו מתלבש בו בפנימיותו.

שהמחשבה שוכנת במוח בגלל הניסיון. ישנם עמים פרימיטיביים שמייחסים את המחשבה לכל מיני מקומות בגוף ולא רק לראש, ולמשל אצל היוונים אותה המילה משמשת ל'סרעפת' ול'הכרה', מכיוון שהם חשבו שהסרעפת שזזה ונעה היא מקום מושבה של הנפש, ומשום כך כאשר אדם מקבל שם מכה הוא משתתק. בכל אופן, הניסיון מראה שחבלות במוח גורמות לפגמים במחשבה, וגם אם יחתכו לאדם את הרגל הוא יוכל להמשיך לחשוב בצורה רציונלית.

ואמנם, אנו רואים בהיפוך מזה, שיש המחשבה ברגל גם כן. והמופת לזה, שמיד שעולה במחשבתו שיפשוט רגלו, הנה תיכף תתפשט הרגל בלי איחור ועיכוב כלל וכלל, בו ברגע ממש. ואם לא היה מעין המחשבה ברגל, אם כן היה צריך שהות וזמן מה עד שתלך המחשבה ותתפשט בכלי הרגל. אפשר לשער שבזמנו של הצמח צדק עוד לא היה אפשר למדוד כמה זמן לוקח למחשבה לעבור ממקום למקום, ולמעשה זהו מעבר די איטי –

עיקר הנקודה היא שהוא פועל ללא תלות ביכולותיו של הקולט. זוהי למעשה הנקודה כאן: יכולה להיות השפעה משמעותית גם מבלי שהיא נכנסת אל תוך המושפע.

אם כן, מבחינה נפשית למשל אנו סופגים ומקבלים בשני צינורות: כאלו מופנים שיש לנו מודעות אליהם, וכאלו שלא. לדוגמה, ישנם אנשים שעצם נוכחותם יוצרת רושם מסוים גם מבלי שמבינים ומשיגים את דבריהם – וזוהי השפעה שהיא איננה רק לא-מילולית, אלא היא גם לא פנימית; ויש אנשים שרק אם מצליחים לשמוע אותם ולהתייחס אליהם אפשר לקבל איזושהי השפעה מהם, וזוהי השפעה פנימית. ההשפעה הפנימית תלויה ביכולת ההשגה של האדם, ואילו השפעת המקיף, או של כוח הכבידה למשל, איננה תלויה במודעות וביחסים כלשהם בין המשפיע והמושפע אלא בעצם נוכחותו של הנותן. למרות זאת, המקיף יכול להיות השפעה שהיא הרבה יותר משמעותית. במקיף האדם כביכול נכנס לתוך אטמוספירה של עניינים, ולכן למרות שהוא לא מבין ואיננו יודע אותם הוא עדיין יכול להרגיש משהו מהם, וזו יכולה להיות הרגשה חזקה במיוחד.

ואדרבה, העלם המחשבה שברגל הוא מבחינת יחידה שבנפש, המקפת כל כוחותיה שבכלי הגוף לכולם בשוה מבלי קדימה לאחד על חבירו, כי היא נעלית מכולם. ולהיות שהארתה בבחינת מקיף, לכך מאירה גם ברגל ופועלת בו, כנזכר לעיל. כאשר ההשפעה היא מוגבלת גם הקבלה תהיה מוגבלת, ולכן יהיה הבדל

בשביל שהרעיון יובהר, ניתן להשתמש במשל אחר. ההנחה היום היא שכדי שפעולה תעבור ותשפיע ממקום אחד למקום אחר, יש משך זמן מסוים שצריך לעבור; בין אם מדובר על זרם מים, מהירות הקול ומהירות האור. אפילו זרימה מהירה כמו זו של שדה אלקטרומגנטי היא איננה מיידית, וגם אם מאוד קשה לבדוק אותה היא עדיין קיימת. יוצא דופן אחד הוא כוח הכבידה, מכיוון שבמידה שהוא אכן קיים הרי שהפעולה שלו היא מיידית. זאת אומרת שאין זמן או מרחק שצריך לעבור כדי שהפעולה תשפיע, גם אם המרחק הוא פונקציה מסוימת בתוך ההשפעה שלו. ההסבר המדעי לכך היום הוא שכל גוף שנמצא בחלל משנה מעט את המבנה של החלל, ועל ידי שינוי המבנה הזה הוא משפיע על גופים אחרים במרחב.

בכל אופן, זו גם דוגמה לכוח שעובר באופן מידי וללא עיכוב, אך בעיקר להשפעה שאיננה מתייחסת אל הכלי שעליו היא משפיעה, מכיוון שכל גוף מושפע מכוח הכבידה ללא כל קשר למהותו או לכושר הקליטה שלו אותו. השפעה שעוברת דרך כלי הקיבול תלויה בתוכן ומהות הכלי, ולכן אם זהו כלי קטן הוא איננו יכול לקלוט השפעה גדולה. לעומת זאת, השפעה מקיפה כמו זו של כוח הכבידה איננה מותנת ביכולת הקיבול של הכלי, משום שהיא איננה פועלת בתוכו אלא היא כביכול פועלת עליו מבחוץ. רק להעיר שההבדל בין פנים וחוץ איננו רלוונטי לדוגמה הזו מכיוון שכוח הכבידה איננה פועל לא בפנים ולא בחוץ, אלא

כמו כן יובן למעלה שהארת זיו כבודו יתברך הבלתי בעל גבול מחיה את כל העולמות מאין, אף על פי שאינו מושג בתוכיותם, הוא גדול יותר לאין קץ ותכלית מן החיות המלוּבש בפנימיות. כי בחינת האור הפנימי הנקרא ממלא, מצטמצם לפי מזג כלי המקבל, כמשל כחות הנפש באברי הגוף, שברגל יהיה ההילוך בגילוי לא השכל, לפי שאינו מוכן לקבל צורת השכל. ועל דרך זה, הנה החיות שבעולם הזה בכללו מצומצם מאוד, דהיינו בחינת דומם, צומח, חי מדבר, ובגן עדן התחתון, שהוא רוחניות עולם העשייה, החיות בגילוי יותר. כי אנחנו שעבודתנו בעולם הזה השפל, הנה גן עדן

האדם גם דבר שנקרא 'חיים' – אבל זהו דבר שהוא הרבה פחות מסוים, ואין כלי מסוים מכלי הגוף שהחיים חלים ומתגשמים בתוכו. משום כך, ה'חיים' משפיעים על האדם בדרך מקיף, ולכן אין הבדל מבחינתם בין הראש לבין הרגל, ושניהם חיים באותה מידה. באותו אופן לא ניתן לומר על קטן או שוטה שהוא חי פחות מאשר איש גדול וחכם, מפני שהחיים אינם קשורים לכלי קיבול מסוים אלא לעצם העובדה שהאדם חי. אם כן, במחשבה שהיא אור יש הבדל בין הכלים והם אלו שקובעים את דרגתה, ואילו החיים שהם אור מקיף יכולים לחול על כל האדם וכל אחד ואד באופן שווה, בין שהכלי או האדם הוא גבוה ובין אם הוא נמוך, שהרי הוא איננו נדרש לקבל ולהשיג את החיים.

כאמור לעיל, הדיון כעת הוא בשאלה כיצד יכול להיות שיצירת העולמות נעשית על ידי השפעת מקיף של האין סוף, אך היא איננה יכולה להשיג אותו, ומהדוגמאות השונות שהובאו לעיל עולה שאכן יכולה להיות הארה כזו. וכמו כן יובן למעלה שהארת זיו כבודו יתברך הבלתי בעל גבול מחיה את כל העולמות מאין, אף על פי

בקבלה בין כלי גדול לכלי קטן, משום שהאחד יכול להכיל את האור של ההשפעה והאחר איננו. אלא שישנה גם השפעה אחרת שהיא איננה מוגבלת והיא איננה מתייחסת לתכניו ולפרטיו של הכלי, ולכן דווקא היא יכולה להשפיע באותו אופן גם על כלי גדול וגם על כלי קטן. במילים אחרות, ישנה השפעה שדורשת מדיום ואופן מסוים של העברה ממקום למקום, ואז היא נזקקת לכלים מסוימים, ויש השפעה שיכולה לעבור ממקום למקום גם בלי אותו מדיום, וכן היא יכולה להגיע לכל הכלים במידה שווה.

דוגמה לעניין היא ההבדל בין מחשבה לבין חיים. למחשבה יש כלי מוגדר בתוך הגוף, ומכיוון שגם לה יש מהות מוגדרת הכלי יכול להשיג אותה. משום שזהו עניין מוגדר, יש כלים שאינם יכולים להשיג את המחשבה – העין למשל איננה יכולה לחשוב והרגל איננה יכולה לראות, ולכן גם בתוך תחומי המחשבה ניתן לומר שיש אדם שמוחו יכול להשיג מחשבות יותר מורכבות, ואדם אחר שמוחו משיג פחות מפני שכלי ההשגה שלו פגום או שהוא איננו משוכלל. לעומת זאת, יש בתוך

לפעמים כזה שממשיך להשפיע על האדם מקרוב, ולפעמים כזה שמשפיע עליו רק מרחוק. כך למשל אדם יכול לשמוע הסבר מסוים ולא להבין את כולו, ואז האור המקיף הוא אמנם מעבר לתחום ההשגה שלו אבל הוא עדיין חלק ממנו; ויש מקרה שבו אדם שומע הסברים בשפה אחרת, ואז שום דבר איננו נכנס אליו, גם אם הוא אדם מוכשר מאוד.

עד לכאן זו הייתה מעין הקדמה, שמטרתה הייתה להסביר מושגים, ובעיקר את היחס בין האור המקיף והאור הפנימי. כעת, על פי המושגים והיחסים הללו עובר הצמח צדק לעסוק בנושאים שהוזכרו בתחילת המאמר: ירידת הנשמה והשכר השלם על פעולותיה.

גן העדן: דרגתו ביחס לאדם

ועל דרך זה, הנה דרגת החיות שבעולם הזה בכללו מצומצם מאוד, והחיות נמצאת בארבע דרגות של קיום, דהיינו בחינת דומם, צומח, חי ומדבר, שמבחינה מסוימת היא דרגת הקיום הגבוהה והשלמה ביותר בעולם שלנו: הדומם איננו גדל, לצומח יש את כוח הגידול והצמיחה, לחי יש גם את כוח התנועה, ולאדם יש בנוסף גם את כוח המחשבה והדיבור. ובגן עדן התחתון, שהוא איננו עולם גשמי אלא רוחניות, והוא מקביל לעולם שלנו בכך שגם הוא עולם העשייה. כלומר הוא בעצם שייך לדרגת העולם שלנו, אלא שהוא עולם רוחני. בכל אופן, שם החיות בגילוי יותר, כי אנחנו שעבודתנו בעולם הזה השפל, הנה גן עדן

שאינו מושג בתוכיותם. ההארה האין סופית איננה מתייחסת אל העולם מבפנים, אלא היא רק משיקה אליו – ללא הבדן בין קטון לגדול. ולא זו בלבד, אלא שהאור שמחיה את העולמות מאין הוא גדול יותר לאין קץ ותכלית מן החיות המלוּבש בפנימיות. מדוע? כי בחינת האור הפנימי הנקרא ממלא, לא רק שהוא קטן יותר אלא שגם מעצם הגדרתו הוא מצטמצם לפי מזג כלי המקבל. כל כלי יכול לשאת ולקבל השפעה מסוימת ולא יותר ממנה, ולכן כדי שהאור הממלא יוכל לפעול בתוך הכלי הוא צריך להיות גמיש, וגם להקטין וגם להתאים את עצמו אל דרגתו של הכלי. כך למשל גם אדם שרוצה להסביר את מחשבתו צריך להתאים אותה לדרגתו ולהשגתו של השומע, ואם מחשבתו היא מקובעת ולא גמישה הוא יכול להגיד את הדברים הטובים והיפים בעולם, אבל הם יהיו חסרי משמעות עבור המקבל.

כמשל כחות הנפש באברי הגוף, שברגל יהיה ההילוך בגילוי לא השכל, לפי שאינו מוכן לקבל צורת השכל. לרגל אין את היכולת ואת המבנה החומרי כדי להיות כלי לשכל, שהוא כוח לא-חומרי במהותו ושהוא דורש כלים יותר מורכבים. בשביל לעשות עבודה כירורגית נדרשים כלים ספציפיים, ובאותו אופן מה שנדרש לצילום איננו יכול לשמש לבישול, וכן להיפך; אבל בשביל להכות מישהו בראשו לא נדרש מכשיר מדויק עם הגבלות והגדרות מורכבות, אלא אפשר להשתמש כמעט בכל דבר. אור פנימי שהכלי איננו יכול להכיל אותו, הופך לאור מקיף:

התחתון הוא שכר עבודתנו, כי שם גילוי השכינה יותר מבעולם הזה השפל. ועל דרך שביאר הרמב"ם ז"ל ענין תענוג המלאכים ושכלים נבדלים במה שמשיגים כו'.

והנה אדם הראשון, כתיב בו: "ויניחם בגן עדן לעבדה (בראשית ב, טו). כי קודם שחטא היה גן עדן זה תכלית וסוף כל השתלשלות העולמות במדרגת עולם השפל (אשר תמורת זה עתה העולם הזה מחמת החטא שירדו העולמות), והיה עובד ה' בגן עדן זה, כדרך שאנחנו עובדים בעולם הזה כדי לקבל שכר.

העולם הזה, מפני שיש לו יכולת קליטה מוגבלת מאוד, וכל מה שהוא יכול להשיג זה משלים ודוגמאות, אבל לא את הדברים בעצמם. אפשר לראות את זה גם כשילד קטן דורש שיסבירו לו דבר שהוא מעבר להשגתו. במהותו, כל הסבר כזה הוא מרמה, מכיוון שמה שיסבירו לו לא יהיה האמת, ומה שהוא יבין זה לא מה שהוא ביקש לדעת. אם כן, כאשר למקבל ישנה מגבלה הוא איננו יכול לקבל השפעה מדרגה מסוימת. מה התקנה לכך? אם המקבל יעלה בדרגה, הוא יוכל להשיג יותר ממה שהוא השיג לפני כן. באותו אופן, כאשר אנו עוברים לגן עדן התחתון, אנו למעשה עוברים לחיים בדרגה גבוהה יותר, ולכן שם אפשר גם לקבל הארות גבוהות יותר, שבעולם הזה איננו יכולים להשיג אותן.

ועל דרך שביאר הרמב"ם ז"ל (בהקדמתו לפרק חלק) ענין תענוג המלאכים ושכלים נבדלים במה שמשיגים כו', שמכיוון שהם מהויות רוחניות יש להם עונג בהשגה. כפי שכבר הוסבר לעיל לפי הרמב"ם, קשה מאוד וכמעט בלתי אפשרי להסביר לאדם שחסר לו חוש מסוים, משהו שנוגע לאותו חוש. מדוע? מפני שזו למעשה אותה הבעיה שמדובר עליה כאן: כל מה שייאמר לו יהיה לא נכון, וכל מה שהוא נכון –

התחתון הוא שכר עבודתנו, כי שם גילוי השכינה יותר מבעולם הזה השפל. כפי שהוסבר, גילוי השכינה הוא האור הפנימי שהקב"ה משפיע, ומכיוון שזהו אור פנימי הוא תלוי בכלי המקבל. לעולם אין את היכולת לקלוט את ההארות הפנימיות של הקב"ה, ולכן הוא לא יכול לקבל הארה מעבר לדרגה מסוימת; מה שאנו יכולים לתפוס ולהשיג הוא קצה גבול החיים שלנו. מעבר לאותה הדרגה, אפשר לחוש ולהרגיש כל מיני דברים שנמצאים במקיף, אבל לא יותר מזה.

מבחינה זו, כל דבר שבכלל יכול להתגלות בתוך העולם הזה, הוא בעל כורחו מוגבל בהגבלות של העולם הזה. לעיתים ישנה ציפייה שהיא מופרכת מיניה וביה, בבחינת "היש ה' בקרבנו אם אין" (שמות יז, ז): מצד אחד אנו רוצים לראות את הקב"ה מתהלך כאן בינינו, ומצד שני לו זה היה קורה – זה לא היה מועיל לכלום. מדוע? מפני שיש כאן מעין פרדוקס: אם הקב"ה הוא בדרגה שלמעלה מהשגתנו אז אין לנו אפשרות להכיר אותו, ואם אנו כבר יכולים להשיג אותו – אז כבר לא רואים שום דבר מיוחד. במילים אחרות, מה שאדם יכול לראות הוא איננו הקב"ה, ומה שהוא הקב"ה האדם איננו יכול לראות. זוהי למעשה מגבלה מהותית של

המספר שלאחר חטא עץ הדעת, הקב"ה הניח את ידו על אדם הראשון וכפף את קומתו (חגיגה יב,א, וכן ראה בראשית רבה יב,ו). אפשר להבין את המדרש לא באופן פיזי, כלומר שאדם הראשון היה גבוה במיוחד ולאחר החטא הוא נעשה נמוך יותר, אלא שהוא ירד בדרגת הקיום שבה הוא חי.

כבני אדם, אנו חיים בכל ארבע הדרגות: דומם, צומח, חי ומדבר; יש בנו גם מעין החי, מעין הצומח ומעין הדומם. אלו למעשה מעין ארבע קומות, ולכן אנחנו מסוגלים להשיג לא רק את מה שיש בקומה שלנו אלא את מה שיש בכל הקומות התחתונות. יש כל מיני מקרים בהם אדם יורד מדרגתו כאדם מדבר, והוא חי רק בדרגות הנמוכות יותר. למשל, יש אנשים שמאבדים את כושר החשיבה שלהם ברמות שונות, בין אם מדובר בניתוח לובוטומיה ובין אם מדובר בתוצאה מתאונה. במקרים אלו, האדם ממשיך לחיות בעולם אבל הוא כבר איננו חי בקומה ה'מדבר', בתחום האנושי, אלא הוא מתפקד רק כבעל חיים ולכן הוא חי רק בשלושת הדרגות האחרות. לצערנו, יכול להיות גם מצב גרוע יותר בו האדם נזרק מעולם החי וכביכול נמצא כמעט רק בעולם הצומח, שבו הוא נמצא ב'קומה', שהוא קיום וגטטיבי. כאשר בסופו של דבר האדם נפטר, הוא מגיע לקיום שנמצא רק בדרגת הדומם. אם כן, ישנם מצבים בהם אדם יוצא או מגורש מדרגה אחת לדרגה אחרת, מעולם החי לעולם הצומח, ואז הוא איננו חי בדרגות הקיום הגבוהות יותר.

יהיה חסר משמעות עבורו. כך לדוגמה איננו יכולים לראות אולטרה סגול, ואם ננסה להבין מהו הצבע שלו נוכל רק לשער – אלא שגם אז זה לא יהיה מדויק; ובאותו אופן, יש סקאלה מוגבלת של צלילים שאנחנו יכולים לשמוע, וגם אם יש מישהו שיש לו רגישות גבוהה במיוחד לצלילים והוא יכול לשמוע גם צלילים גבוהים יותר – הוא לא יוכל להסביר מה בדיוק הוא שומע, מכיוון שלאנשים רגילים אין את אותו החוש כמו שיש לו.

באותו אופן, יש דרגות ביכולת להשיג השגות רוחניות: יש כאלו שהם אטומים לרוחניות, גם אם הם אינטליגנטים, ויש כאלו הם רגישים במיוחד – אבל הם עדיין לא יוכלו לספר מה בדיוק הם רואים ומבינים, ומה שהם כן אומרים יוצא מאוד מגומגם. כך אפשר גם להבין את עולמם של הנביאים: לנביא יש השגות שהן מעבר לעולם הזה, ואחד מתפקידיו הוא לתרגם את ההשגה הזו עבור הכלים והיכולות של אנשים רגילים, ולכן הדברים שהוא אומר לא תמיד יצאו ברורים ובהירים. אמנם, כאשר אדם מגיע לגן עדן התחתון הוא כבר מצליח להשיג ולקלוט דברים גבוהים יותר, מכיוון שהצד הרוחני של העולם נפתח בפניו

והנה אדם הראשון, כתיב בו: "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה" (בראשית ב,טו). כי קודם שחטא היה גן עדן זה תכלית וסוף כל השתלשלות העולמות במדרגת עולם השפל (אשר תמורת זה עתה העולם הזה מחמת החטא שירדו העולמות), והיה עובד ה' בגן עדן זה, כדרך שאנחנו עובדים בעולם הזה כדי לקבל שכר. ישנו מדרש

והיה אם כן שכר עבודתו בגן עדן העליון, ששם זיו השכינה בגילוי יותר. ואם כן, נמצא שלאחר החטא שירדו העולמות, נעשה בחינת עשיה דאדם הראשון שכר ועונג אלינו. וכמו כן על דרך זה, שכר וענג דגן עדן העליון הוא בחינת מעשה ועבודה בלבד לגבי אורות האצילות, כי שם גילוי האלוקות יותר, דאיהו וגרמוהי חד וכן עד רום המעלות. ובזה יובן עניין נ' אלפים יובלות, כי שנת השביעית שבת לה' עליות העולמות, ותחלת השמיטה השניה כסוף הראשונה, ושנת השביעית שהוא אלף השביעי שלה בעילוי יותר. ועל דרך זה עד נ' אלפים יובלות עילוי אחר עילוי, כמו מעולם הזה לגן עדן, כי אין שיעור לריבוי העליות שיוכל להיות באופן עילוי ההשגה באלוקותו יתברך.

וכל זה בבחינת הארת האלוקות המתלבשת בפנימיות, שהולכת ומצטמצמת כפי ירידת העולמות, ובה יהיו העליות ממטה למעלה. ובלשון הקבלה נקרא גילוי זה בשם קו וחוט הנמשך מאין סוף ברוך הוא באדם קדמון ובאצילות וכו'.

אם כן שכר עבודתו בגן עדן העליון, ששם זיו השכינה בגילוי יותר.

העיסוק כאן באדם הראשון איננו נובע מהקרבה המשפחתית אליו, אלא מתוך ניסיון לבנות את העניין של העולם הבא והשכר של האדם ביחס לנקודות השיא שלו במציאות. זאת אומרת שמכיוון שהמציאות שלנו היא בת ארבע קומות אז העולם הבא הוא בקומה החמישית, אולם לאדם הראשון שעבורו העולם הבא שלנו היה חלק מהעולם הזה שלו, מכיוון שהוא חי כבר בקומה החמישית – הרי שהעולם הבא הוא בדרגה שמעליה. במילים אחרות, הגדרת העולם הזה משתנה בין כל אחד ואחד: יש כאלו שעבורם העולם הזה מתחיל באופן שבו בעלי החיים מתענגים, ומשם הוא הולך ועולה, ויש כאלו שעבורם הסימפוניה השישית של בטהובן היא זו שממלאת את מציאותו והוויית הקיום של העולם הזה, ומשם הוא עולה הלאה. אם כן, העולם הבא תלוי בקומה שבה האדם מצוי כעת, מכיוון שההגדרה

לאדם הראשון הייתה דרגת קיום נוספת, גבוהה יותר, שהיא הייתה היכולת לחיות בעולם עליון יותר שהוא המדרגה של גן עדן התחתון. הגירוש מגן עדן גרם למעשה לירידת דרגה של אדם הראשון, שלמעשה שללה ממנו את הכושר הטבעי לחיות בעולם גבוה יותר – כשם שכשאדם יורד בדרגת הקיום שלו הוא גם חסר את היכולת להשיג את העולם על פי הדרגה הקודמת שלו. מקרה כזה הוא כמו הניסיון להסביר את ההנאה שיש בקריאת ספר לאורנגאוטן, מפני שאורנגאוטן הוא סוג של חיה ולכן אין לו יכולת להשיג את עולמו של ה'מדבר'. לעניינו, כשם שעבודתנו אמורה להוביל אותנו לשלב גבוה יותר של התפתחות, לשלב בו נוכל להשיג השגות עליונות בגן עדן התחתון, כך מטרתו של אדם הראשון שדרגתו הראשונית הייתה בגן עדן התחתון, הייתה להגיע לתחום גבוה יותר – לגן עדן העליון, וההגעה לשם הייתה שכרו: והיה

מגיעים ליובל הגדול, וכן הלאה. ועל דרך זה עד נ' אלפים יובלות עילוי אחר עילוי, כמו מעולם הזה לגן עדן. כי אין שיעור לריבוי העליות שיוכל להיות באופן עילוי ההשגה באלוקותו יתברך. גם כאן, מה שהצמח צדק רוצה להסביר זה שכאשר אומרים שמישהו מגיע לגן עדן, הכוונה היא שהוא מגיע למדרגה גבוהה יותר של התפתחות. מעבר לכך, משום שהמרחק בינינו לבין הקב"ה הוא אין סופי, הרי שכשם שמעל לדרגתו הנוכחית יש דרגה גבוהה יותר, כך גם מעל הדרגה הגבוהה ישנה דרגה גבוהה יותר, וכן הלאה. תמצית העניין היא שבכל דרגה נגמר מחזור אחד, ומיד לאחר מכן מגיע מחזור גבוה יותר, וכך שוב ושוב עד לאין קץ.

וכל זה בבחינת הארת האלוקות המתלבשת בפנימיות, שהולכת ומצטמצמת כפי ירידת העולמות, ובה יהיו העליות ממטה למעלה. כל מה שדובר כאן על העליות נוגע רק להארה של ההשגה, של האור הפנימי, ששם ניתן בכל פעם לטפס שוב ושוב אל הקצה האחרון של ההארה. ובלשון הקבלה נקרא גילוי זה בשם קו וחוט הנמשך מאין סוף ברוך הוא באדם קדמון ובאצילות וכו'. ההארה פנימית היא מוגבלת, והיא מאירה מאין סוף לתוך כל העולמות והיא זו שבונה את כל המציאויות, דרגה אחר דרגה.

לסיכומו של עניין, ההסבר של הצמח צדק מבוסס על גן העדן של הרמב"ם, אבל הוא איננו מקבל אותו לגמרי. מצד אחד, גן העדן של הרמב"ם הוא כמו של ילד שעולה כיתה: עד עכשיו הוא למד דבר מסוים, ובשלב הבא הוא ילמד דברים

שלו היא השלב הבא, הדרגה הגבוהה שאותה כרגע הוא איננו יכול להשיג. ואם כן, נמצא שלאחר החטא שירדו העולמות, נעשה בחינת עשיה דאדם הראשון שכר ועונג אלינו. לאדם הראשון גן עדן היה המקום שבו הוא גר, אבל עבורנו זהו הקצה האחרון של המקום שאליו אפשר בכלל להגיע. וכמו כן על דרך זה, ישנה דוגמה נוספת לכך שהשכר תלוי בדרגתו של הנברא לפני שהוא מקבל אותו: שכר ועונג דגן עדן העליון הוא בחינת מעשה ועבודה בלבד לגבי אורות האצילות, כי שם גילוי האלוקות יותר, דאיהו וגרמוהי חד (הקדמה לתיקוני זוהר ג,ב), וכן עד רום המעלות. גן העדן העליון הוא גן העדן של עולם הבריאה, ועבור הברואים שלו הוא עולם העשייה, ומעבר אליו יש את מדרגות השכר שאליהן הם רוצים להתעלות ולהגיע, ואם הם לא מצליחים אז הם נותרים בתוך העולם שלהם.

ובזה יובן עניין מה שכתוב שהמחזור הגדול של העולם הוא נ' אלפים יובלות (ראה בש"ך על התורה, ריש פרשת בהר). כי שנת השביעית שבת לה' עליות העולמות, ותחלת השמיטה השניה כסוף הראשונה, ושנת השביעית שהוא אלף השביעי שלה בעילוי יותר. מחזורי השמיטה חוזרים על עצמה בכמה דרגות: יש מחזור של שישה ימים ושבת, יש מחזור של שש שנים ושמיטה, ומחזור של שבע שנות שמיטה ויובל. באותו אופן, מדובר על מחזור של ששת אלפים שנים של העולם והאלף השביעי, וכאשר המחזור הזה חוזר על עצמו שבע פעמים

לא צריך להגיע לגן עדן, משום שהאור המקיף נמצא בכל מקום במידה שווה; ומצדדים מסוימים, יהיה אפילו יותר קל ליצור איתו מגע בעולם שלנו מאשר בעולמות אחרים. בסופו של דבר, הנקודה היא שיש כל מיני סוגים של מגע עם האין סוף שגבוהים מכל השגה פנימית באשר היא, והם יכולים להתרחש דווקא בעולם הזה. ומעין מה שכתוב: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא" (אבות ד, יז).

***

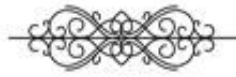
חדשים. אלא שמצד שני, בניגוד לרמב"ם הצמח צדק מסביר שזהו איננו השלב האחרון, זהו איננו השכר האחרון של האדם, מפני שגם אם בגן עדן יש השגה של שכלים נבדלים, הרי שזו השגה מוגבלת שיש דרגה שהיא גבוהה ממנה, שאפשר להמשיך ולהגיע גם אליה. בהמשך המאמר מדובר גם על התיקון האחרון ועל התיקון של הארת המקיף, שהוא כמובן דורש התייחסות אחרת. הדברים הללו יעלו נקודה נוספת, שקשורה למה שדובר לעיל: אם מדובר על מגע עם האור המקיף, הרי שייתכן ובכלל

גיליון שבועי עם ביאורי חסידות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל, שנודע במהלך השנים בשל פירושו לתלמוד, היה גם מורה לחסידות. סגנונו הקולח, ישיר והפשוט, מבקש לבאר את תורת החסידות העמוקה באופן נהיר ורלוונטי מתמיד. במשך כשישים שנה מסר הרב שיעור שבועי בחסידות, "חוגי חן למשנת חב"ד", אשר עסק בספרי היסוד של תורת חב"ד.

בגיליונות השבועיים מובאים ביאורים על ספרי 'תורה אור' ו-'ליקוטי תורה', שהם קבצי מאמרי חסידות מעמיקים מאת ר' שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא ומייסד חסידות חב"ד - על פי סדר פרשות השבוע. בשיחה חיה ובחן, מבאר הרב את מושגי היסוד והשקפתה של החסידות, ומכניס את פנימיותם של המאמרים אל תוך עולמם ונפשם של הלומדים. השיעורים והגיליונות מכוונים להאיר ולעורר את השומעים לחיות, התלהבות וכנות בעבודת ה'; לתפילה, התמסרות ודבקות בקב"ה.

נשמח לתרומה עבור
המשך הפצת הגיליונות!
תרומה מומלצת: 2 ₪

לקבלת גיליון
שבועי דיגיטלי

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

